

2. MATKA

Dožívá se asi 5 let. Její váha je kolem 180-260 mg a její délka se pohybuje kolem 26 mm. **Její vývoj trvá 15,5 - 16,5 dne.** Asi tři dny poté, co matka vyběhne z matečníku, opouští úl, aby vylétla ke snubnímu proletu. Během tohoto letu je oplodněna až 10 trubci, kteří ihned po spáření s matkou uhynou. Trubčí sperma si pak matka uchová v semenném vaku zadečku po celý zbytek svého života.

Včelaři rozdělují matky podle jejich původu na:

- **Rojová** - při vzniku rojové nálady ve včelstvu dělnice vystaví velké množství mateřích misek na okrajích díla. Matka je zaklade a záhy je ve včelstvu velké množství zavičkových matečníků. Takové matky včelaři ale nemají moc rádi, protože rojovost je dědičná a proto tyto matky nejsou vhodné pro další chov.
- **Z tiché výměny** - dělnice vystaví pouze 1-4 matečníky a matku z takového matečníku se snaží chovat odděleně od původní matky. Tu starou potom zabijí, až když nová začne klást. Někdy se stává, že obě matky žijí v úle společně delší dobu a obě kladou (matka a matka dcera). Ojediněle mohou spolu i přezimovat.
- **Nouzová** - velké množství matečníků naražených dělnicemi na dělnicím plodu (nejmladší larvičky). Taková matka je nejméně vhodná pro další chov a proto se ji snaží včelař, co nejdříve vyměnit včelstvu sám.
- **Sériová** - to jsou matky z larviček, které vybere a přenesení sám včelař do připravených mateřích misek (vyrobených z včelího vosku nebo kupovaných z umělé hmoty) a vložením do chovného včelstva takové matky cíleně nechá včelkami vychovat.
- **Panuška** - čerstvě vylíhlá neoplozená matka

Celé včelstvo ovládá matka látkou nazvanou feromon matky. Vytváří ji ve svých kusadlových žlázách a vylučuje do svého okolí. Jde o specifickou vůni, která se postará o to, aby včelstvo drželo pospolu jako jedna sociální jednotka, a kromě to je i důkazem, že matka je zdravá a silná. Dalším významem této látky je, že brání dělnicím, aby kladla vajíčka. V průběhu jara a časného léta je matka schopná klást 1.500 až 2.000 vajíček denně a intenzita kladení je v jejich prvních dvou letech života největší. Na podzim a v zimě klade méně nebo vůbec.

O tom, zda se z oplozeného vajíčka vylíhne matka, rozhodují v samém začátku dělnice. Postaví totiž obzvláště velkou buňku, které říkáme v počátku mateří miska. Když do ní matka naklade oplozené vajíčko, z kterého se po třech dnech vylíhne larvička, začnou ji dělnice přímo překrmovat mateří kašičkou tak, že larvička v této kašičce doslova plave. Mateří kašička má velkou výživnou hodnotu a proto larva budoucí matky roste mnohem rychleji než ostatní larvy včel, které od třetího dne dostávají už jen směs medu a pylu.

Hlavní úlohou matky je klást vajíčka. Tím je postaráno o to, aby včelstvo na jaře a v létě dosáhlo požadované velikosti. Ve vrcholném období může být ve včelstvu 50 tisíc a 80 tisíc včel. Matka je matkou všech dělnic a trubců které jsou všechny v tomto jednom včelstvu. Přesně ví, co včelstvo právě potřebuje. Dělnice nebo trubce. Z nakladených oplozených vajíček se vylíhnou dělnice. Z neoplozených zase jen trubci. Jestli vajíčko bude oplozené nebo neoplozené, o tom rozhoduje matka tím, že ke kladenému vajíčku přidá nebo nepřidá spermie ze semenného vaku.

Dělnice staví buňky pro vajíčka. Buňky určené pro trubce jsou větší než ty, které staví pro dělnice. Je to vidět hned při prvním pohledu na plást. Přitom oba druhy buněk mohou být vedle sebe na jednom plodovém plástu. Matka pak podle velikosti buňky klade oplozená vajíčka do menších - dělničích a neoplozená vajíčka do větších - trubčích.